Gyermekmente - ún. Oláh Miklós-mente

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	64.40.1
Készítés ideje:	16. SZÁZAD 2. FELE 16. SZÁZAD VÉGE
Készítés helye:	Bursza (Brussza) (feltehetően); Isztambul (feltehetően); Magyarország
Anyag:	selyemszövet (lampasz szövésű)
Technika:	aranyozott ezüstfonallal brosírozott; ezüstfonallal lanszírozott
Méretek:	hosszúság: 64 cm vállszélesség: 32 cm

A mente török (isztambuli vagy burszai) szövetből készült Magyarországon a 16. század végén.

A 16–17. századi magyar férfi nemesi öltözet jellegzetes darabja volt a dolmány felett viselt felső kabátféle, a mente. Az Esterházy-kincstár gyűjteményében fennmaradt mentét egykor egy 10 év körüli gyermek viselhette. Szabása a török kaftánok jegyeit viseli magán: a csípőnél kétoldalt toldalékkal bővített az öltözet aljáig érő hosszú ujja (ún. sípujj) csak dekoráció, viselője a vállrészen kialakított hasítékon dugta át a karját. Nyakrészéhez széles kihajtott gallér kapcsolódik. Szövete a 16. század második felében készült török udvari selyemlampasz szövetek (kemha) legdrágább, arany- és ezüstfonallal átszőtt változatának arányos rajzú, igen szép példája. Mintája a korszak török szöveteire jellemző ún. *saz* stílus "négyvirágos" változatát képviseli: szegfűt, rózsát, tulipánt és lótuszvirágot magába foglaló mandorlák sorából áll. A gyermekmente valószínűleg egy korábbi viselet átszabásából készült, erre utal a több darabból összeállított gallér, továbbá a hátrészen a minta enyhén rézsútos iránya.

Forrásokból tudjuk, hogy az értékes anyagból készült viseletek – jelen esetben talán egy ajándékba kapott török díszkaftán (hil'at) – anyagát felhasználva gyakran szoknyát, mentebélést, gyermekruhát vagy egyházi viseletet szabtak belőlük. Több hasonló mintájú, a török szultánok ruhatárából származó selyemszövet kaftánt őriz az isztambuli Topkapi Palota Múzeum (ld. itt és itt).

A fraknói Esterházy-kincstár 1725. évi inventáriuma szerint a mentét Oláh Miklós esztergomi érsek (1493-1568) viselte gyermekkorában: *Almarium Sub Nro 79 et 80. - Nro 16.: Oláh Érsek Urfi korában viselt tarka materiábul Waló Dolmánkája.*

Az újabb textiltörténeti kutatások arra mutattak rá, hogy a szövet nem készülhetett a 16. század elején, legkorábban csak a század második felében, így az érsek nem viselhette azt gyermekkorában. Valószínűsíthető, hogy az Esterházy família származásának előkelő voltát, gyűjteményének rangját szándékozott emelni azzal, hogy – a 17. században Európa-szerte felerősödött őskultusz hatására – kincstárának e reprezentatív darabját Oláh Miklóshoz, a magyar történelmi múlt e neves személyiségéhez kapcsolta. (A család felemelkedését Esterházy Miklós azzal alapozta meg, hogy 1611-ben feleségül vette Mágóchy Ferenc felső-magyarországi főkapitány vagyonos özvegyét, Dersffy Orsolyát, aki Oláh Miklós unokahúga volt. A fraknói inventáriumok szerint egykor ugyancsak Oláh Miklós tulajdonában volt két 16. századi ágyterítő - IM. ltsz. 52.2798 61.508.)

Az európai gyűjteményekben több, a mentéhez hasonló mintázatú selyemszövetet is őriznek, melyek Bursában és az isztambuli szultáni szövőműhelyben készültek a 16. század második felében. E selyemszövetek *saz* stílusú mustrája – mely mandorlák hálójába komponált tulipánokból, búzavirágokból és lótuszokból áll – a szultáni palota műhelyében 1525-1580 között működő két perzsa származású miniatúrafestő-textiltervező, Shah Quli és Wali Jan nevéhez köthető. (Ld.: Jennifer Wearden: *Ottoman textiles: the Saz style*. In: Hali. International Magazine of Antique Carpet and Textile Art. 30. 1986, 22–29.) A berlini Kunstgewerbemuseum, a lisszaboni Gulbenkian múzeum vagy a londoni Victoria &Albert Museum gyűjteményében (ltsz.: 749-1884 - ld. itt) őrzött analóg darabok alapján a mente selyemszövetének készítési ideje a 16. század második felére tehető.

Irodalom

- Pásztor Emese: *Spectacle and Splendour. Ottoman Masterpieces from the Museum of Applied Arts in Budapest*.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

Sharjah Museum of Islamic Civilization, Sharjah, 2016. - Cat. 1
- Szerk.: Dózsa Katalin: *A magyar divat 1116 éve*. Absolut Media, Budapest, 2012. - p. 29.
- Szerk.: Horváth Hilda, Szilágyi András: *Remekművek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. (Kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 38. (Pásztor Emese)
- Szerk.: Pásztor Emese: *Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 2. (Tompos Lilla)
- Szerk.: Szilágyi András: *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményből*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 30. (Tompos Lilla)
- Szerk.: Mikó Árpád, Sinkó Katalin: *Történelem - kép. Múlt és művészet kapcsolata Magyarországon*. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2000. - Nr. VII.6.
- Szerk.: Pataki Judit: *Művészet és Mesterség. CD-ROM*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1999. - textil 40.
- Tompos Lilla: Az Esterházy-kincstár két 16. századi mentéje. *Folia Historica*, 19. (1994-1995). 1995. - 204-226.
- Szerk.: Gerelyes Ibolya: *Nagy Szulejmán és kora*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1994. - Nr. 94. (Pásztor Emese)
- Szerk.: Lovag Zsuzsa: *Az Iparművészeti Múzeum. (kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1994. - Nr. SZ/40. (téves ltsz.mal)
- Szerk.: Péter Márta: *Reneszánsz és manierizmus. Az európai iparművészet korszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - Nr. 424.
- Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI-XVII. században. I. (Reprint)*. Helikon Kiadó, Budapest, 1986. - 125. kép
- Szerk.: Radocsay Dénes, Farkas Zsuzsanna: *Az európai iparművészet remekei. Száz éves az Iparművészeti Múzeum 1872-1972*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1972. - Nr. 76. (téves ltsz.mal)
- Höllrigl József: *Magyar viselettörténeti kállítás. Leíró lajstrom*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1938. - p. 13. Nr. 1.; fotó: I/1.
- Masner Karl: *Die Costüm-Ausstellung im K.K. Österreichischen Museum, 1891*. J. Lo¨wy, Wien, 1894. - Taf. 11.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum